

OBSERVATIE

CONTACTORGAAN

LANDSCHAPSVERENIGING "DE KRINGLOOP"

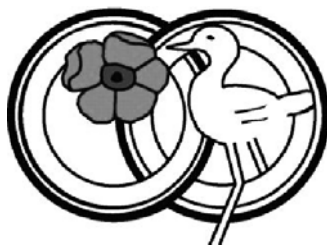
JAARGANG 39

2012 NR 6

OBSERVATIE

tweemaandelijks contactorgaan van

Jaargang 39 (2012) nr. 6

In dit nummer:

- Bomencursus
door John Hannen 2

- Lezing Natuurontwikkeling in Midden-Limburgse natuurterreinen
door Jan Hermans 4

- Bomen over Bomen deel 6
door John Hannen 8

- Jaarprogramma 2013
door het bestuur 12

- Lezing over het ontstaan van de Peelvenen
door Piet van den Munckhof 16

- Kerstwandeling Linnerhei
door het bestuur 18

- Verslag excursie naar de Eifel
door Leo Koster 20

BOMENCURSUS IN 2013

Het bestuur van Landschapsvereniging de Kringloop is van plan om in 2013 weer een bomencursus te organiseren. Wederom is ons gewaardeerd lid, de heer **PierreTheunissen** bereid gevonden om samen met de heer **John Hannen** de bomencursus te verzorgen. De cursus heeft als thema **bomen herkennen naar winterkenmerken**, waarbij zowel de **coniferen als de loofbomen** aan bod komen. In 2011/12 is door beide heren hard gewerkt aan een nieuwe opzet voor een betere bomensleutel voor winterkenmerken. Het uitwerken maar vooral het uittesten van deze sleutel heeft veel tijd en zorg gekost. We zullen deze cursus dan ook een aangepaste sleutel introduceren die we uiteraard tijdens de cursus moeten uittesten op bruikbaarheid. Voorts is de opzet van de komende cursus min of meer gelijk aan de bomencursussen van de afgelopen jaren. Er zijn drie determinatie-avonden en twee excursies gepland, waarbij we altijd open staan om later in het seizoen een aparte thema-bijeenkomst te houden. Iedere deelnemer/ster dient voor deze cursus te beschikken over een goede loep en een scherp zakmes (voor het aansnijden van de takken).

Cursusdata

Vrijdagavond 1 februari Start introductie-avond bomencursus. Aanvang 19.30 uur in de centrale ruimte van Basisschool Triangel, Linnerhof 36 te Linne. De avond duurt tot 22.00 uur. Op deze avond krijgt U ook het nieuwe cursusboekje uitgereikt.

Vrijdagavond 8 februari Determinatie-avond met speciale aandacht voor coniferen. Aanvang 19.30 uur in de centrale ruimte van Basisschool Triangel, Linnerhof 36 te Linne. Deze avond duurt ook tot 22.00 uur.

Zondagmorgen 17 februari Excursie naar het prachtige stadspark Hattem te Roermond. Aanvang 9.00 uur vanaf de parkeerplaats bij stadspark Hattem. De excursie duurt tot 12.00 uur.

Vrijdagavond 8 maart Determinatie-avond winterkenmerken loofbomen. Aanvang 19.30 uur in de centrale ruimte van Basisschool Triangel,

Linnerhof 36 te Linne. De avond duurt tot 22.00 uur.

Zondagmorgen 10 maart Afsluitende excursie naar het kasteelpark Aerwinckel in "het Reutje" bij Posterholt met een geweldig groot assortiment. Aanvang 9.00 uur vanaf de parkeerplaats van de fanfarezaal "het Reutje" of evt. anders. Deze excursie duurt tot 12.00 uur. De cursus kost **10 Euro voor leden en 20 Euro voor niet-leden**. Leden hebben bij aanmelding altijd voorrang. Er is plaats voor maximaal 40 deelnemers.

Aanmelden

Aanmelden kan via **onze website www.dekringlooplinne.nl** of **telefonisch of schriftelijk bij dhr. J. Hermans**. Uw aanmelding is echter pas **definitief, wanneer het verschuldigde cursusgeld is overgemaakt, onder vermelding van "Bomencursus 2013"**.

Aanmelden en betalen kan tot **zondag 27 januari**. Indien op deze dag Uw cursusgeld niet binnen is, behoort U niet tot de definitieve deelnemers en ontvangt U ook geen uitnodiging voor de introductie-avond.

Het bestuur

KIJK
MET SPANNING UIT
NAAR DE VERNIEUWDE
OBSERVATIE 2013

LEZING OVER NATUURONTWIKKELING EN NATUURBEHEER IN MIDDEN-LIMBURGSE NATUURTERREINEN OP VRIJDAG 14 DECEMBER

Op **vrijdagavond 14 december** houdt de heer Jan Hermans een lezing met als thema: Natuurontwikkeling en natuurbehoud in enkele Midden-Limburgse natuurterreinen.

De lezing begint om 20.00 uur en wordt gehouden in de **centrale ruimte van Basisschool Triangel, Linnerhof 36 te Linne.**

Deze lezing is gewijd aan de natuurontwikkeling die in gang is gezet in een aantal Midden-Limburgse natuurterreinen: Weerenbroek bij Ell, Blankwater bij Swalmen, landgoed Hoosden te St.Odiliënberg, landgoed Rozendaal bij Montfort en het Melickerven bij Herkenbosch. Behalve de resultaten in de hiervoor genoemde terreinen wordt ook in algemene zin aandacht besteed aan de grondgedachten over natuurbehoud en natuurbeheer. Het belooft een boeiende avond te worden. Ook niet-leden zijn van harte welkom. ◆

GRONDSLAGEN OVER NATUURBEHOUD, NATUURBEHEER EN NATUURONTWIKKELING

door Jan Hermans

Wanneer we over bovengenoemde thema's spreken, dan is het voor een goed begrip gewenst, eerst onder ogen te zien wat we in dit verband onder "natuur" verstaan. Men zal wellicht denken dat dit vanzelf spreekt, maar dat is geenszins het geval. De grote Van Dale geeft niet minder dan elf betekenissen van het woord "natuur" maar, daarbij is geen enkele die voldoet aan datgene wat wij daar in bovengenoemde begrippen mee bedoelen.

Ondergetekende definieert natuur als “de kosmische werkelijkheid die voor de mens waarneembaar is en die geheel of ten dele buiten menselijk toedoen is ontstaan”. Op aarde omvat het begrip “natuur” dus enerzijds geogenetische structuren, zoals rivieren, gebergten, gletsjers, vulkanen, meren, zeeën en de grond waarop wij buiten staan, anderzijds alle levende wezens, plant, dier en mens.

Dat de natuur op aarde in een steeds sneller tempo verarmt en bedreigd wordt, mag wel als algemeen bekend worden verondersteld. De oorzaak van deze achteruitgang is duidelijk: dat is de bevolkingsexplosie van de laatste eeuw.

Ook in Nederland gaat de natuur nog steeds met rasse schreden achteruit. Nog maar driekwart eeuw geleden kon nog ruim 90% van ons land tot de natuurgebieden in ruime zin worden gerekend; nu is dat nauwelijks 10% en daarbij moet dan nog bedacht worden, dat de biologische kwaliteit in de resterende natuurgebieden nog slechts een kleine fractie bedraagt van de waarde in het begin van de twintigste eeuw.

Het maatschappelijk streven om deze achteruitgang tegen te gaan, werd vroeger natuurbescherming genoemd; tegenwoordig spreekt men liever van natuurbehoud.

Natuurbehoud is het behoud van de verscheidenheid van de natuur in ruimte en tijd. Voor zover dit de levende natuur betreft, gaat het om het behoud van zoveel mogelijk soorten planten en dieren. Dit is slechts mogelijk en zinvol door het in stand houden van de rijke verscheidenheid in biotooptypen, anders gezegd in levensvoorwaarden, waaraan deze

soorten gebonden zijn, iedere soort op zijn eigen karakteristieke wijze. Het voortbestaan van al deze soorten planten en dieren vereist dan ook het behoud van de verscheidenheid van al deze levensgemeenschappen. Het gaat daarbij niet om een zo groot mogelijke verscheidenheid op zich. Ware dat zo, dan zou een afvalhoop vol adventieve soorten, of een heemtuin, het ideaal zijn van het natuurbeheer. Dat is echter geenszins het geval. Het gaat om de optimale diversiteit bij een gegeven draagkracht en de gegeven aard van het betreffende ecosysteem. De middelen waarmee het doel van het natuurbehoud kan worden nagestreefd, zijn natuurbeheer en natuurontwikkeling.

Onder natuurbeheer verstaan we een samenhangende reeks van maatregelen die worden uitgevoerd in natuurgebieden, dat wil zeggen, in gebieden waar natuurwaarden aanwezig zijn die men in stand wil houden. Natuurbeheer beoogt dus behoud, herstel en eventueel uitbreiding van bestaande natuurwaarden. Natuurontwikkeling daarentegen vindt plaats in gebieden waar deze natuurwaarden tot dusverre of geheel ontbraken of van een geheel andere orde waren. Om die natuurontwikkeling mogelijk te maken zijn inleidende maatregelen nodig; men spreekt dan van natuurtechnische milieubouw. De ook wel gehoorde term "natuurbouw" is principieel onjuist; natuur kan men per definitie niet maken, we kunnen nog niet eens de vleugel van een vlieg maken! Men kan alleen voorwaarden scheppen waarin natuur zich kan handhaven of ontwikkelen.

Bij natuurontwikkeling gaat het of om geheel nieuw gecreëerde milieu's, zoals bijvoorbeeld de Oostvaardersplassen, of om landbouwareaal waarvan men natuurgebied hoopt te maken. Alle Midden-Limburgse voorbeelden van natuurontwikkeling behoren tot deze laatste categorie. Dat men nog al eens van natuurontwikkeling spreekt wanneer er eigenlijk natuurbeheer aan de orde is, heeft echter veeleer te maken met een modieuze aangelegenheid. Voor allerlei lieden klinkt "natuurontwikkeling" moderner dan het zogenaamde traditionele natuurbehoud; het lijkt iets nieuws en daarvoor kan men gemakkelijker geld krijgen bij instanties die uit gebrek aan kennis achter de nieuwste mode aanlopen.

Van bepaalde zijde kan men tegenwoordig wel vernemen, dat het **doel** van het natuurbehoud zou zijn, menselijk ingrijpen uit te schakelen en de natuur, zoals dat heet, haar gang te laten gaan. Hier worden echter doel

en middel verward. Wanneer we als doel vasthouden het streven naar een zo groot mogelijke verscheidenheid, dan zijn natuurbeheer en natuurontwikkeling **middelen** om dat doel te bereiken. De effectiviteit van die middelen kan niet beoordeeld worden op grond van journalistieke kreten en vooropgezette meningen; die effectiviteit kan alleen blijken uit ervaring en onderzoek.

Tot slot nog kort even iets over het begrip natuurbeheer. Binnen het natuurbeheer zijn drie componenten te onderscheiden: uitwendig of extern beheer, inwendig of intern beheer en herstelbeheer. Uitwendig beheer beoogt het verhinderen of tegengaan van die invloeden van buitenaf, die schadelijk zijn voor de doelstelling natuurbehoud. Inwendig beheer beoogt het toepassen van technieken binnen een reservaat, die tot doel hebben de ter plaatse aanwezige diversiteit in stand te houden of te vergroten.

Herstelbeheer heeft tot doel de in een natuurgebied aangerichte schade ongedaan te maken, in het bijzonder wanneer deze schade is ontstaan door invloeden van buitenaf. Men kan bijvoorbeeld door herstelbeheer onder bepaalde voorwaarden wel een natte heide laten ontstaan, maar daarna zal men moeten blijven zorgen voor het verwijderen van boomopslag, anders wordt het uiteindelijk bos.

Natuurontwikkeling door middel van natuurtechnische milieubouw kan wel allerlei milieu's creëren voor pioniergemeenschappen, bijvoorbeeld jonge vochtige duinvalleien, jonge moerassen, grienden of jonge loofbossen. De heersende omstandigheden moeten echter gunstig zijn voor datgene wat men tot stand wil brengen. Men kan geen voedselarme moerassen laten ontstaan in een voedselrijk milieu. Daarentegen kan men de meeste voor ons land karakteristieke en bijzondere levensgemeenschappen **NIET** door middel van natuurontwikkeling tot stand brengen. Dit geldt bijvoorbeeld voor hoogvenen, trilvenen, droge en vochtige heidevelden, schraallanden, bronbossen of oude loofbossen.

Natuurontwikkeling is dus niet een panacee die overal met succes kan worden toegepast, zonder dat daarbij herstelbeheer bij nodig is. Natuurontwikkeling en herstelbeheer willen beide de natuurwaarden van bepaalde gebieden vergroten. Tijdens de lezing wordt uitvoerig ingegaan

op de resultaten van natuurontwikkeling en herstelbeheer in de genoemde Midden-Limburgse terreinen. Dat dit in een aantal gevallen tot verrassende resultaten heeft geleid zal op deze avond duidelijk worden.

BOMEN OVER BOMEN (6) JUGLANS REGIA OF WALNOOT

Door John Hannen

Geschiedenis

Cultuurplanten zijn planten (bomen) die uit wilde planten zijn veredeld tot landbouwgewassen en juist de walnoot is één van de oudste cultuurplanten. De oude Romeinen verbouwden destijds hier al walnootbomen. De vruchten waren een delicatessen in het oude Rome. De walnoot komt oorspronkelijk uit Perzië (Iran) en werd van hieruit naar Griekenland gebracht en daarvoor ook Perzische noot genoemd. Maar er zijn ook archeologische vondsten in Zwitserland gedaan waaruit bleek dat de walnootbomen al in het Stenen Tijdperk (10.000 - 7.000 jaar v.Chr.) in Zuid-Frankrijk en Spanje groeiden en er is ook aangetoond dat de walnoten de ijstijden overleefd hebben. Daarmee is bewezen dat zij volgens de huidige definitie tot de inheemse bomen in West-Europa gerekend kunnen worden.

Notenboom. Foto: M. Vos.

Naamgeving

Met walnoot of okkernoot (Okkernootfamilie - Juglandaceae) wordt

meestal bedoeld op de vrucht van de gewone walnotenboom (*Juglans regia*). De wetenschappelijke naam van Walnoot is *Juglans regia*. In het engels Walnut, in het Frans Noyer en in het Duits Walnuß. In Vlaanderen noemt men deze boom ook notelaar, klabbertoet, nokerboom of okelaar. In de Chinese taal schrijven ze 胡桃 welk HU Tao in het Mandarijn betekent; wat letterlijk betekent "Hu perzik". Dit suggereert dat de introductie van de boom in Oost-Azië kwam met de Hu barbaren uit de regio Noord China. In Mexico wordt hij "Nogal de Castilla" genoemd wat erop wijst dat de boom is ingevoerd met de Spanjaarden uit Castilië. De Romeinen noemden de boom Iovis glans, de koninklijke Jupiternoot, hierover meer bij de verklaring van de wetenschappelijke naam. Zoals aangegeven kwam deze soort al vroeg voor in deze streken (vroeger ook aangeduid als Gallië); de Germanen noemden hun buren de Galliërs ook wel Walche of Welche en zo vond de benaming Welsche noot zijn weg als Walnoot in het Mitteleuropese spraakgebruik. De wetenschappelijke geslachtsnaam *Juglans* komt van de samenstelling van Jovis- glans, eikel van Jupiter (Zeus); aan Zeus gewijde boom; wanneer na een bruiloft de bruid de slaapkamer betrad, strooiden de oude Grieken noten onder de gasten, opdat Zeus het huwelijk vruchtbaar zou maken. De soort aanduiding *regia* betekent koninklijk en is afgeleid van het Latijn rex = koning.

Beschrijving

De Walnoot kan hier tot 30 meter hoog worden en is dus een boom van de eerste grootte. De walnoot heeft een symmetrische, brede en luchtige kroon die tot 10 meter breed wordt. De schors is glad, olijfgroen als ze jong is en zilvergrijs op oudere takken en is voorzien verspreid brede spleten met een ruwere textuur. De twijgen bevatten een gelad-derd merg d.w.z. het merg bevat afwisselend luchtruimten en bruin merg. De onderste takken zijn groot en bochtig. De knoppen zijn donker paarsbruin. De oneven geveerd samengestelde bladeren zijn afwisselend geplaatst en zijn 25-40 cm lang met 5 tot 9 deelblaadjes. De grootste deelbladeren zitten aan de top, 10-18 cm lang en 6-8 cm breed. De bladeren lopen roodbruin uit en kleuren later glanzend groen en zijn gaafrandig, eirond, worden tot 15 cm lang, boven het midden het breedst en aan de onderkant bijna kaal (alleen op de nerven zijn ze

behaard). De mannelijke bloemen zijn te herkennen aan de hangende katjes 5-10 cm lang. De vrouwelijke bloemen zitten vaak in trossen aan het einde van nieuwe scheuten. Noten zijn omgeven met een groene bolster, die de eigenlijke vrucht beschermt. De bolster bevat een okergele kleurstof, die moeilijk uit kleding is te verwijderen. Geraapte noten moeten enkele weken worden gedroogd in een goed geventileerde ruimte. Hierna is de eigenlijke vrucht ten minste twee jaar te bewaren. De boom groeit op jonge leeftijd snel maar daarna steeds langzamer en kan tot 600 jaar oud worden.

Toepassing

De walnootbomen zijn niet alleen vanwege de vruchten maar zeker ook om de mug- en insectwerende eigenschappen (de bladeren bevatten juglandine is een stof die muggen op afstand houdt) aangeplant let maar eens op in dorpen langs de Maas als Ool en Stevensweert. Helaas zijn er veel van deze prachtige bomen tijdens de Eerste Wereldoorlog gesneuveld, omdat men van het hout geweerkolven maakte. Deze bomen houden van een kalkrijke bodem en een zonnige plaats. Hij is niet geschikt voor kleine tuinen.

Hier en daar komen we ook de zwarte walnoot (*Juglans nigra*) tegen; kasteeltje Hattem. Hij dankt zijn naam aan de donkerbruine schors, is inheems in Noord-Amerika en wordt bij ons als sierboom geplant. In sommige parken vind je de grijze walnoot (*Juglans cinerea*), afkomstig uit Noord-Amerika. Men noemt hem daar 'butternut' want hij wordt vaak in snoep verwerkt. De Japanse *Juglans ailantifolia* (hartnoot) is een zeldzame parkboom. Hij heeft ingesneden bladeren die 1 m lang kunnen worden.

Een walnoot houdt van een goed ontwaterde, water doorlatende en vruchtbare bodem. De grond mag absoluut niet zuur zijn en moet veel kalk, magnesium, sporenelementen en fosfaat bevatten. Licht en ruimte zijn de tweede belangrijke eis, waaraan voldaan moet worden, wil je op den duur een goed gevormde boom krijgen. Een walnoot moet zo min mogelijk worden gesnoeid. Noten worden het beste in volle bladstand gesnoeid: van begin juni tot uiterlijk begin winter of direct na de bloei. Snoeien op een later tijdstip maakt de boom buitengewoon kwetsbaar voor vorstschade. De sapstroom komt al vroeg weer op gang en de

boom zal overmatig bloeden met een grote kans op het afsterven van delen van de boom. Walnoten kunnen door middel van zaaien worden vermeerderd, maar bij gezaaide bomen zijn de eigenschappen van tevoren niet bekend. Gezaaide bomen kunnen laat in productie komen, vaak pas na 10 tot 15 jaar. Voor de professionele teelt wordt meer en meer gebruikgemaakt van geënte bomen. Geënte bomen hebben als voordeel dat men door voor een bepaald ras te kiezen vooraf de eigenschappen kan bepalen als groeikracht, groeiwijze, bloeitijden, productie en vruchtkenmerken. Voor het enten wordt gebruikgemaakt van een onderstam. Hiervoor worden meestal zaailingen van de gewone walnoot (*Juglans regia*) gebruikt, hoewel ook die van de Zwarte walnoot (*Juglans nigra*) kunnen worden gebruikt.

Er zijn vele rassen van de *Juglans regia* in omloop maar dit ras moet geschikt zijn voor het heersende klimaat. Geringe verschillen kunnen tot mislukking van de vruchtzetting leiden. Enkele rassen zijn: Amphyon is een zeer geschikt ras voor Nederland en België, Buccaneer (afkomstig uit Neer) Nr. 139 (ofwel Weinheimer), Parisienne, Franquette, Soleze, Rita, Nr. 16, Coenen (afkomstig uit Veghel), Axel, Proslavski, Plovdivski, Hansen en Red Danube.

De bevruchting

Op een zelfde boom zitten zowel mannelijke als vrouwelijke bloemen. De boom is eenhuizig. De katjes (mannelijk) zijn dik worden 5-15 cm lang en cilindrisch en zitten aan het einde van het oude hout. De vrouwelijke bloemen hebben een aarachtige bloeiwijze in groepjes van 2-3 en hebben 2 gekromde rode of witachtige stempels en bevinden zich aan de jongste twijgen. De walnoot is een windbestuiver. Rond april/mei bloeien mannelijke en vrouwelijke bloemen vaak niet tegelijkertijd en kunnen bevroren voordat de andere sekse actief wordt. Mannelijke katjes bloeien soms ver, voordat de vrouwelijke katjes rijpen (protogynisch); vandaar dat de bevruchting soms moeilijk is. In andere gevallen rijpen vrouwelijke vruchtbeginselen eerder dan dat er mannelijk stuifmeel

Vrouwelijke bloem

PROGRAMMA "DE

VRIJDAG 25 JANUARI

Lezing met dia's door de heer John Jagt over de contacten tussen de Maastrichtenaar de Bosquet en Charles R. Darwin en fossiele ammonieten, belemnieten en nautiloïden.

Fossiele koppotigen

VRIJDAG 22 FEBRUARI

Jaarvergadering met aansluitend lezing door de heer Jan Hermans over India; van Himalaya tot Brahmaputra.

De Brahmaputra

VRIJDAG 22 MAART

Lezing door de heer Patrick Palmen over vogels in Noord-Limburg en enkele bijzondere vogelwaarnemingen

Boomkikker

ZONDAG 21 APRIL

Excursie naar de Doort in Echt met speciale aandacht voor de voorjaarsflora.

ZONDAG 26 MEI

Ochtendexcursie naar het gebied Maalbeek bij Belfeld. Dit bronengebied heeft een kenmerkende flora en vegetatie.

ZONDAG 23 JUNI

Lange dag excursie naar het Weerterbos met speciale aandacht voor dagvlinders.

Kleine ijsvogelvlinder

KRINGLOOP” 2013

ZONDAG 25 AUGUSTUS

Ochtendexcursie naar de Grootte Heide in Venlo; een afwisselend gebied met een specifieke flora en fauna.

De Grootte Heide

ZONDAG 29 SEPTEMBER

Excursie naar het Reigersbroek bij Montfort; een interessant natuurontwikkelingsgebied.

Alleen voor leden.

Geelwitte russula

ZATERDAG 26 OKTOBER

Herfstexcursie naar het Annendaal nabij Posterholt.

Hop

VRIJDAG 22 NOVEMBER

Varia-avond.

Speciaal voor de leden van de “Kringloop”, die iets willen laten zien over een zelf te kiezen onderwerp.

Alleen voor leden.

Korenbloem

VRIJDAG 13 DECEMBER

Lezing door de heer Jan Hermans over de “blauwe” bloemen.

DONDERDAG 26 DECEMBER

Traditionele Kerstwandeling in een Limburgs natuurgebied.

vrijkomt (protogynisch). Schommelingen in de temperatuur in het voorjaar zijn verantwoordelijk voor een onvoorspelbaar bloeigedrag en ook vruchtzetting. De vruchtzetting kan ook plaatshebben zonder bestuiving (apomixie= ongeslachtelijke voortplanting). Dit is heel belangrijk om te onthouden: gaat hier dus iets mis dan zullen er weinig noten zijn en dit heeft dus niets te maken de strenge winter het jaar erna. Het vruchtbeginsel is onderstandig waaruit bolvormige vruchten komen van 4 tot 5 cm groot, glad, groen met witte puntjes en met daarin een eetbare, bruine walnoot. Het zijn steenvruchten die in oktober opengaan en van de boom valt.

Geneeskracht en gebruik

Niet alleen de vruchten en de daaruit gewonnen olie zijn begeerd, ook het hout is waardevol en behoort tot de edele houtsoorten. Het donkerbruine, mooi getekende notenhout wordt gebruikt voor het vervaardigen van meubels, piano's, parket en lambrisering. Bekend is ook de walnootolie, lekker in de sla en geliefd bij kunstschilders omdat het reukloos is en snel droogt. Tevens is het als lampolie te gebruiken.

Met een aftreksel van de bolsters werd hout gebeitst (bruin) en wol geverfd (geel). De onrijpe vruchten werden gebruikt voor de bereiding van likeur of in zout ingelegd als pickles. De notendop werd vroeger gemalen gebruikt als anti-aanbaklaag in bakkersovens. Nu nog worden in de vliegtuigindustrie de fijngemalen doppen gebruikt als polijstmiddel en de NASA gebruikt dit als isolatiemateriaal in raketten om deze tegen hoge temperaturen te beschermen.

Walnoten zitten vol antioxidanten welke de stofjes die schadelijk zijn voor ons lichaam aanpakken.

Een halve walnoot lijkt op een mensenhoofd. De harde bolster is de schedel, de dunne, bruine huid het vlies en het gelobde, witte vlees de hersenen. Daarom werd de walnoot gebruikt tegen ziektes aan hoofd en hersenvlies.

Walnoten leveren een bijdrage aan het flexibel en elastisch houden van de aderen. Zij verbeteren de conditie van de endotheelcellen op de binnenwand van de bloedvaten. Zeven walnoten per dag is voldoende om stofjes die ziektes veroorzaken en onze lichaamscellen aantasten op afstand te houden, zo blijkt uit onderzoek. Niet alleen de antioxidanten,

maar ook de vezels, vitamines, proteïnes en mineralen in walnoten doen ons lichaam goed. Ook zijn de vetten in de noten lang niet zo slecht als veel mensen denken. Het gaat namelijk om onverzadigde vetten. Heel lang is men er van overtuigd geweest dat noten dikmakers zijn en veel vet bevatten, maar gebleken is dat deze vetten juist heel gezond zijn en bijdragen aan een gezond gewicht. Een handjevol noten per dag kan het cholesterolgehalte wezenlijk verlagen en verder zitten walnoten boordevol goede voedingsstoffen en goede vetten. De bladeren worden in de volksgeneeskunde gebruikt voor de behandeling van jicht en huidontstekingen. Ook wordt er een tinctuur uit gemaakt voor de behandeling van eczeem en maag- en darmontstekingen.

Ziekten en plagen

Omdat bij de opkweek van geënte bomen in de boomkwekerij de penwortel meestal ontbreekt, moet een geënte boom op de uiteindelijke plaats diep worden geplant (met de entplaats net onder de grond) en moet een stevige steunpaal worden aangebracht om scheef waaien te voorkomen. Walnoten kunnen te lijden hebben van bacteriebrand (*Xanthomonas campestris* pv. *juglandis*) en van bladvlekkenziekte (*Gnomonia leptostyla*). Bladbeschadiging, zwarte vlekken en bladval, en daardoor oogstderving en kwaliteitsverlies kunnen gevolgen zijn van deze ziekten. Deze ziekten treden vooral in slechte natte zomers op. Rassen kunnen sterk verschillend zijn in vatbaarheid. Een walnoot wordt gevoelig voor bacterieziekte als te veel wordt bemest. Op een schrale grond komt de ziekte veel minder voor en is sterk afhankelijk van het ras.

Afsluiting

Bezit men een grotere tuin en heeft men soms last van vele muggen dan kan men overwegen hier een Walnoot te planten waarbij men bij veredelde soorten ook niet lang op de vruchten hoeft te wachten. Bedenk wel dat andere planten vaak niet groeien onder notenbomen, omdat de afgevallen bladeren Juglone bevatten, een chemische stof die fungeert als een natuurlijke herbicide. Men kan de noten ook gewoon los kopen en s'avonds lekker warm binnen genieten van enkele noten maar bedenk wel het gezegde: "Wie de kern wil smaken, moet eerst de noten kraken."

LEZING OVER HET ONTSTAAN VAN DE PEELVENEN OP VRIJDAG 23 NOVEMBER

Op vrijdagavond 23 november zal de heer Piet van den Munckhof een lezing houden over het ontstaan van de Peelvenen. Onze gastspreker doet al vele jaren onderzoek in de Peel en omgeving en geldt als een van de grote experts op dit gebied.

Wij zijn dan ook erg verheugd dat deze Peel-expert op deze avond zijn visie op de geschiedenis en het ontstaan van de Peel zal geven.

De avond begint om **20.00 uur** in de **centrale ruimte van Basisschool Triangel Linnerhof 36 te Linne**.

Wij nodigen U van harte voor deze interessante lezing uit. Ook niet leden zijn op deze avond welkom. Hierna volgt een toelichting op het onderwerp van deze avond, dat door de spreker voor Observatie werd samengesteld.

Het Bestuur

HET ONTSTAAN VAN DE PEELVENEN

door Piet van den Munckhof

Vrijwel iedereen in Linne en omgeving zal het vroegere hoogveen de Peel wel kennen, omdat er nog enkele veel bezochte restanten van bewaard zijn gebleven. Daarvan is de Groote Peel wel de bekendste. Veel minder bekend is, dat de Peel ooit veel groter was en dat er eigenlijk meerdere "Pelen" waren. Daarvan lagen de Heelder Peel en de Tuspeel al veel dichterbij Linne, namelijk bij Grathem, maar nog altijd aan de westkant van de Maas. Vrijwel niemand weet, dat er ook aan de oostkant van de Maas vlakbij Linne een Peel gelegen heeft, namelijk bij Montfort en Echt.

In de lezing zullen we ons beperken tot het gebied, dat we ook tegenwoordig nog "Peel" noemen. Daar lagen aan het eind van de ijstijd reusachtige "pannen" of laagten in het dekzandlandschap, waarin zich

meren vormden. Daarin begon de verlanding met laagveenplanten zoals Riet en Holpijp. Uiteindelijk groeiden de meren volledig dicht met laagveen. Daar bovenop ontstond "overgangsvveen", hoofdzakelijk bestaande uit fossiele resten van Veenbloembies of Scheuchzeria.

Ook veenmossen zijn in die fase aan hun opmars begonnen. En juist die mossen hebben er voor gezorgd, dat de afzonderlijke venen "de pan uit rezen". Ze kregen daarbij een bolle vorm en werden echte hoogvenen.

Een hoogveen groeit zodanig in dikte en oppervlakte, dat er steeds minder regenwater vertikaal door dat veen naar de ondergrond kan sijpelen. Uiteindelijk gaat vrijwel het hele neerslagoverschot min of meer horizontaal het veen uit, door de bovenste, levende veenlaag of zelfs door slenken boven het maaiveld. De diepere, afgestorven veenlaag wordt door aangroei van bovenaf steeds dikker en moeilijker doorlatend voor water. Op veel plaatsen, waar de "Pelen" zich uitbreidden over de omgeving, raakten op grote schaal bossen verstikt onder de veenmosdeken. Resten van die bomen vinden we nu bijvoorbeeld in de "meeuwenplas" in de groote peel, in de vorm van "kienhout".

Van ditzelfde gebied zullen we zien, hoe het veen gedurende duizenden jaren langzaam tegen meters hoge dekszandruggen op klom en die uiteindelijk zelfs volledig overwoekerde. In de huidige Mariapeel en Deurnese peel was het hoogveen in het begin van de 18^e eeuw nog bezig, tegen dekszandruggen op te groeien. Daar lagen toen twee bruin gekleurde, diepe veenmeren ingeklemd tussen het zich uitbreidende hoogveen en dekszandruggen. Het ene was het "Soemeer", dat bij de aanleg van de Helenavaart in 1853 volledig droog viel. Van het andere is onlangs ontdekt, dat het tot ongeveer 1891 heeft bestaan. Na een intensieve speurtocht werden er gekleurde kaarten en dwarsprofielen van ontdekt in het oude archief van de Maatschappij "Helenaveen". Tijdens de lezing zal ook aandacht worden geschonken aan de invloed van de mens op de Peelvenen. Aanvankelijk werd die mens in het defensief gedrongen. In de steentijd kon hij nog in grote delen van de

Peel jagen rondom de meren, die toen aan het verlanden waren en waar zich veel wild ophield. In de tijd van het levende hoogveen was het in de Peel gevaarlijk en had de mens er niets meer te zoeken.

In de 13e eeuw zaten de bewoners van omliggende

dorpen al aan de randen van de peel te knabbelen. Die werden enigszins drooggelegd om er turf te kunnen steken en baggeren. Ongeveer zeven eeuwen lang

schoven de “boerenkuilen” en de “Peelbanen” van de turfstekers per eeuw 500 à 1000 meter verder op in de richting van het hart van de Peel. In de jaren 1717/1730 moet de hoogveenvorming in een groot deel van de Peel zijn beëindigd. Toen werd de huidige provinciegrens tussen Noord-Brabant en Limburg – toen nog een staatsgrens tussen de Republiek der Nederlanden en Pruisen – vastgesteld en op die grens werd een grenssloot gegraven, die het hele veen deed uitdrogen.

Eeuwen lang ging de kleinschalige turfwinning daarna nog door. Vanaf 1853 werden de grote hoogveenrestanten echter in versneld tempo opgeruimd door bekende grootverveners zoals de Maatschappijen “Helenaveen” en “Griendtsveen”. ◆

TWEEDE KERSTDAG 26 DECEMBER: KERSTWANDELING OP DE LINNERHEI

traditie organiseert Landschapsvereniging De Kringloop ook dit jaar een wandeling in een Limburgs natuurgebied. Ditmaal hebben wij ons oog laten vallen op het bij velen minder bekende landschap van de Linnerhei. We starten bij de parkeerplaats van het Limburgs Landshap, gelegen langs de Berkenalee, tussen Linne en St. Odiliënberg. De wandeling start om 14.00 uur en duurt to ongeveer 16.00 uur.

De naam Linnerheide op de topografische kaart heeft betrekking op de

eertijds uitgestrekte woeste gronden in deze streek. Deze gronden, die vooral begroeid waren met heideachtige vegetaties, bedekten grote oppervlakten, vanaf Roermond zuid

waarts tot Echt, in het oosten tot aan het Roerdal en in het westen tot de uiterwaarden van de Maas.

Op het einde van de 19^e en het begin van de 20^e eeuw werden deze gronden ontgonnen en verkaveld. Er verschenen boerderijen, zoals Posberg, Mortelshof en Overen. In de periode tussen 1935 en 1948 werden de overgebleven "woeste gronden" door de toenmalige Gemeente Linne ingeplant en als productiebos (het Linnerbos) in exploitatie genomen.

Dat verklaart waarom men in het Linnerbos nog diverse percelen vindt aangeplant met soorten als Amerikaanse eik, Beuk, Douglasspar, Fijnspar, Grove den en Japanse lariks.

Op verschillende plaatsen met name onder sparren is in de loop der jaren een dichte mos- en varenbegroeiing ontstaan. Talrijk zijn de Mannetjesvaren en Brede stekelvaren, soorten die in de winterperiode nog goed herkenbaar zijn aan het oude blad. Op verschillende plaatsen komt ook Wilde kamperfoelie voor.

Thans wordt door de Stichting het Limburgs Landschap dit bos langzaam omgevormd naar een meer gevarieerder bostype, waardoor het bos aantrekkelijker wordt voor vogels en andere dieren. Daarbij wordt sinds 2000 dunning uitgevoerd in de percelen met naaldhout. Zo komt de zeldzame Kleine bonte specht er tot broeden.

Het grootste deel van de Linnerhei is in gebruik als akker-en weidegrond. De akkerflora in dit gebied is bijzonder. Er ligt langs de Berkenallee zelfs een speciaal akkerreservaat eveneens eigendom van het Limburgs Landschap. Rondom Mortelshof worden de akkers kleinschalig beheerd, gewas kan in de winter blijven staan en op sommige plekken worden "ouderwetse" graankruiden zoals klaprozen en Korenbloemen bevorderd. Doordat het gewas ook in de winter op het veld aanwezig is, trekt het juist in deze periode grote aantallen zaadetende vogels aan.

Grote groepen Vinken, Geelgorzen en Groenlingen zoeken er in de winter hun kostje bij elkaar. Op hun beurt trekken deze grote groepen zaadeters weer roofvogels aan zoals de Blauwe kiekendief. Neem dus een verrekijker mee!

Tijdens deze middag zult u een aardig idee krijgen van de landschappelijke opbouw van de Linnerhei. Oude Roergeulen zijn vooral in de winter goed in het landschap te herkennen.

Denkt U aan stevig wandelschoeisel en afhankelijk van de weersomstandigheden aan andere passende kleding.

Het Bestuur

EIFELEXCURSIE 2012

door Leo Koster

Midden juli 2012 kreeg ik een schrijven van Landschapsvereniging "De Kringloop" met de mededeling dat het bestuur me wilde uitnodigen voor de "Busexcursie naar de Eifel". Het dagprogramma alsmede relevante telefoonnummers waren hierin opgenomen. Op zaterdag 18-08-2012, ruim voor 07.00, uur staat een exclusieve bus van Vaassen Tours op de Nieuwe Markt. Voor vandaag wordt veel zon verwacht en hoge temperaturen. Als 48 personen zijn ingestapt vertrekt de bus, een obstakel langs een straat zorgt ervoor dat de rechter buitenspiegel inklapt, aan beide delen geen beschadigingen en via Maalbroek verlaten we Nederland. We rijden langs c.q. door Naturpark Schwalm-Nette. Een kleine omweg zorgt er misschien voor dat we iets later de eerste koffiepauze krijgen. Onze voorzitter de heer Jan Hermans heet iedereen welkom en er wordt een boekje uitgedeeld met daarin duidelijke informatie over de te bezoeken gebiedjes te weten Schleifbachtal en Tötschberg. Dit boekje is samengesteld door John Hannen. John, wanneer krijgt het tweekleurig kooibeestje op bladzijde 18 zijn vrijheid terug? De keuze van het diner bestaat uit 3 mogelijkheden en kan bij het koffiedrinken in Urfter Hof definitief aangegeven worden. We rijden langs

c.q. door Naturpark Rheinland. Bloeiende bruidssluier en klimop sieren een deel van de autoweg. Een reegeit met twee jongen op een kale vlakte. We rijden langs c.q. door Nationalpark Eifel. De aarde is hier enigszins roodgekleurd en in de omgeving van Kall hebben de rotsen een identieke kleur. Een rotonde is versierd met een locomotiefje en wagon op rails. Rond 09.00 zijn we in hotel-restaurant Urfter Hof. Boven de ingangdeur in krijgt 20 C B M 12. Op 6 januari 2012 werd dit pand gezegend om geluk af te smeken over het nieuwe jaar, de zegenspreuk luidt in het Latijn **Christus benedicat mansionem** (Moge Christus dit huis zegenen), met gewijd krijgt werden de eerste letters van deze 3 woorden boven de deur geschreven. Later zag men deze letters aan voor de eerste letters van de Driekoningen te weten Caspar, Balthasar en Melchior. Na de koffie/thee met gebak verlaten we om 09.45 uur dit hotel, de groepsindeling wordt vastgesteld en na een busritje van een kwartiertje bereiken we ons eerste excursiegebied, John is de gids. In het gras bloeiende herfsttijlozen, gele morgenster en de hoopjes zand tussen het gras zouden wel eens van de hamster (korenwolf) kunnen zijn. John wijst ons op de aardkastanje, een schermbloemige, dan de fraai ogende beemdooievaarsbek en langs een korenveld vogelwikke, akkerviooltje, duivekervel en gekroesde melkdistel. Bij een vlinderbloemige blijft John iets langer stilstaan, het is de rozerood bloeiende aardaker. De bloemkroon kenmerkt zich uit 3 delen en bestaat uit 5 bladen, de beide onderste bladen vormen de kiel, aan weerszijden van de kiel liggen de beide zwaarden en het vijfde kroonblad, meestal rechtopstaand, wordt de vlag genoemd. De morgenster is aangetast door een gal, als je er aan komt, komt een zwartachtige stof tevoorschijn. John wijst ons op een schermbloemige, het is karwijvarkenskervel met vuilwitte bloempjes, de schermstralen van deze plant zijn opvallend ongelijk van lengte. De wind maakt het hier best aangenaam. We noteren kalkwalstro, St. Janskruid, veldereprijs, veldlathyrus en het eenjarig kroontjeskruid. De laatst genoemde behoort tot de wolfsmelkfamilie, de schutblaadjes zijn geelachtig groen en de plant bezit giftig melksap. We hebben in de verte zicht op een blootgelegde Romeinse villa. De kleine vos fladdert er rond, dat doet ook de geelgors maar dan totaal anders. Beemdkroon, bergdravik, grote brunel en de schitterende aarddistel. Toen John hier voorgewandeld

heeft stond ze waarschijnlijk nog in bloei, nu wijst John ons op de uitgebloeide zaden van de pijlbrem. Ze bloeit geel en de stengels zijn breed gevleugeld. In het golvende terrein treffen we verder aan; kleine pimpernel, grote centaurie, kleine ratelaar, kruipend stalkruid, grasklokje, grote wilde tijm en wondklaver. We genieten van muskuskaasjeskruid, van bunias met zijn scheef eivormige hauwtjes, wilgenroosjes, schaduwkruid en uitgebloeide sleutelbloemen.

Het prachtige zonneroosje met de gele bloemen steekt zo prachtig af tussen het groen. De gele luzernevlinder en de argusvlinder worden gespot. Op het pad de ruige weegbree, ernaast veldsalie en kattendoorn en wissels van de das. Bovenin in een struik ontdek ik de grauwe klauwier, ik denk het mannetje. De knolspirea is uitgebloeid, een grote groene sabelsprinkhaan laat zijn vliegkunst zien. Net achter een afrastering de lilablauwe bloemen van de Duitse gentiaan ook wel krijtgentiaan genoemd. In een wei gehoornde koeien, langs het pad geelhartje en het kluwenklokje. Op diverse plekken staan hoogzitten. Bleek blauwtjes en hoibeestjes genieten van de zon. We zien ook de stijve ogentroost behorend tot de bremraapfamilie, het is een halfparasiet, ze beschikt over bladgroen doch onttrekt water en zouten aan grassen. In de verte op een heuvel staat een groot kruis. We gaan dalwaarts, wilde marjolein, framboos, grote pimpernel en groot springzaad, eksters en een buizerd verkennen de omgeving op hun eigen wijze. We steken de Schleifbach over en horen het geluid van de goudvink. Een haas sprint een helling op. De blauwe monnikskap staat prachtig in bloei en dat geldt ook voor het vlasbekje. John kijkt argwanend om zich heen, hij laat een fietser passeren, plukt een bloempje van het vlasbekje (Goebbels-plantje) en laat het "bekje" spreken; "der Hund ist tot, daß Pulver ist verschossen". In een dode boom zien we een paapje. In de berm grasmuur, groot tandzaad, kruisbes, kantig hertshooi, adderwortel, groengele honingklaver en de Perzische berenklaauw. We zien vlak bij elkaar twee lipbloemigen te weten betonie en borstelkrans. Hier vliegen diverse putters, een paard rent nerveus en hinnikend door een wei. John wijst ons op sikkelklaver en toont ons de sikkelvormige en zwartkleurige peul. Het dambordje (vlinder) wordt gefotografeerd.

Huiszwaluwen zoeken boven ons hun maaltje bij elkaar. We ontmoeten

de andere groep, zij tonen ons een zeer zeldzame sprinkhaan; de wrattenbijter, zowel het mannetje als het vrouwtje. Door Aiden gevangen mede met behulp van zijn geweldige goede oren. Als we in de bus zitten genieten we van de rode wouw. We gaan terug naar Urfter Hof en zullen daar ongetwijfeld genieten van een stukje varkensvlees, kippenvlees of vis. En zo'n zonovergoten wandeling maakt dorstig. Op de menukaart staat het volgende: "Der Liebe Gott hat nicht gewollt das edler Rebensaft verderben sollt. D'rum hat er uns nicht nur die Reben sondern auch den Durst gegeben". En mensen die aan een glaasje wijn nippen: "Ein Tag ohne Wein ist wie ein Tag ohne Sonnenschein" of "Besser ein glas Wein als morgen Tot sein". Ik heb in ieder geval heerlijk gegeten en gedronken. Om 14.15 uur zitten we weer in de bus en via Sötenich, Kall, Bleibuir en Bergbuir en langs fraaie vakwerkhuisen komen we rond 14.45 uur aan bij Tötschberg. Nu is Jan onze gids. Eerst nog even flink insmeren, hoedjes op het hoofd of ter bescherming een uitgeklapte paraplu. Een infobord over Bürvenicher Berg en Tötschberg vermeldt hier de aanwezigheid van 350 plantensoorten waaronder de poppenorchis en kraagroos, het bleek blauwtje fladdert hier rond en de gladde slang slingert zich hier door de vegetatie. Langs het pad ligt een stapel geroid naaldhout, de vrijgekomen hars verspreidt een aangename geur. Via een steile klim wandelen we de Tötschberg op. Een plant die ik hier totaal niet had verwacht is de kruisdistel, maar volgens Jan is het een echte kalkgrassoort. We zien de bramen-sprinkhaan en de zoemer (sprinkhaan) die iets wits op de vleugel heeft. De rups van het bleek blauwtje leeft op paardenhoefklaver. De driedistel is uitgebloeid, het web voorzien van een opvallende "bliksemschicht" van de wespspin wordt stuk gelopen. Ik zie een gele luzernevlinder, doch gelet op het vlieggedrag denkt Jan daar anders over. Aiden zorgt voor uitkomst. Het is de citroengele hagedoornvlinder, een spanner. Opvallend aan de vleugels de bruinkleurige vlekken langs de vleugelrand. Jan wijst ons op blauw walstro. Rondom de Tötschberg is een intensief landbouwgebied en wat hebben we onderweg al veel bedrijvigheid gezien op de korenakkers. Ik noteer de kneu, Turkse tortel, veldleeuwerik. We zien een ruwbladige, het is de veldhondstong, verder knikkende distel, blaassilene en het akkerklokje. De lange violetkleurige bloemen van de laatst genoemde staan naar één kant.

We zien de schitterende karthuizeranjer, we struinen langs esparchette, echt walstro, wilde reseda, wilde marjolein en daar tussen door vliegt de kleine parelmoervlinder, het bleek blauwtje en "klautert" de grote groene sabelsprinkhaan. Prachtige vergezichten. Ossetong wordt nader bekeken, ook een ruwbladige. Op de rug of kam van de Tötschberg waait het erg, de hitte wordt zo een stuk minder gevoeld. Wegedoorn staat te pronken met zijn zwarte, giftige bessen, maar ook met een maretak. We wandelen langs een groot houten kruis zonder opschrift, corpus of spreuk. Heb ik dit kruis vanmorgen ook al van verre gezien? Het gestruin gaat verder, nu zien we de echte gamander, een libbloemige, kleine bevernel, aarddistel en de bruine, uitgebloeide zaden van muggenorchissen. Een sikkelsprinkhaan wordt aan een nader onderzoek onderworpen, deze grasgroene sprinkhaan heeft lange vleugels die veel langer zijn dan het lichaam, de voorvleugels zijn korter dan de achtervleugels. Terwijl wij door wandelen blijft Aiden achter met zijn vangnetje. Opeens roept hij naar Jan "Ik heb een kleine uitvoering van de grote groene sabelsprinkhaan". Bij Jan schiet van alles door zijn hoofd, het zal toch niet waar zijn!! Maar jawel, het is de lichtgroene sabelsprinkhaan, de *Metrioptera bicolor*, deze zeldzame sprinkhaan heeft een zwarte streep over de dijen. Jan heeft deze sprinkhaan nog maar één keer eerder gezien. Een wants met roodzwarte strepen wordt opgepakt, het is de pyamawants, de opvallende waarschuwingskleur geeft aan "niet eten, ik ben giftig". We naderen het einde en wandelen nog langs wilde liguster, de Gelderse roos en pastinaken. Rond 16.30 uur zit weer iedereen in de bus, op naar Zur Zehntscheune in Mechernich-Eicks. De tafels zijn fraai versierd met verse bloemen. Uit volle borst wordt nog even "lang zal hij leven" gezongen. Tegenover deze oude uit de 16^e eeuw daterende tiendschuur ligt het schitterende waterslot Eicks, voor de voormalige ophaalbrug stroomt de Bruchbach. Op de brug houdt een bisschop met kruis de wacht, de onderzijde vermeldt het jaartal 1736. Rond 17.45 uur stappen we zeer tevreden in de bus, een schitterend Eifeltochtje ligt weer achter ons. In de bus hoor ik geregeld Klein Jantje, ik bedoel de winterkoning. Hoe komt deze illegale zingende verstekeling in de bus? Om ongeveer 19.10 uur draait de chauffeur zijn bus de Nieuwe Markt op.

